
HEGYVIDÉKI IGEHIRDETÉSEK

TUDOM, KINEK ÉNEKELEK!

Zsoltár 47,8

2017. JANUÁR 15.

IGEHIRDETŐ: SZABÓ ISTVÁN

Lekció: 47. zsoltár

Imádkozunk: Hadd zengjen Neked, Mennyei Atyánk a mi szívünk a mai istentiszteletünkön, hadd csatlakozzunk sokakhoz, akik megismerték üdvözítésedet, hatalmadnak jóságát, gondviselő szeretetedet, és velük együtt mi is most, imádságunk szavával is dicsérünk és áldunk, Neked énekelünk és ujjongunk. És megköszönjük hűségedet kegyelmeidet, mennyei világosságodat, de mindenekfölött azt, hogy Jézus Krisztusban kihoztál bennünket bűnből, halálból, és átvittél az Ő országába, hogy megtarts bennünket mind az üdvözítésig. Kérünk, Mennyei Atyánk, áldd meg és szenteld meg közösségünket, istentiszteletünket, Lelked erejével emeld szívünket önmagadhoz, hogy megláthassunk minden jót, amit nekünk készítettél, hogy hitünkben, reményünkben megerősödjünk, és készek legyünk a szeretet minden munkájára. Krisztusért, a mi Urunkért kérünk, hallgass meg minket. Ámen

Textus: Énekeljetek bölcsességgel! (Zsoltár 47.:8.)

Szeretett gyülekezet, kedves testvérek! Nem szoktam fogadást tenni, ritkán csak magammal. Ha aztán akár vesztek, akár nyerek, jól jövök ki a dologból. Most tettem egy ilyen fogadást. Ezt a zsoltárverset olvasva - énekeljetek bölcsességgel! -, azt mondtam magamban, hogy ennek a zsoltárversnek a kapcsán a reformátorok biztos kikeltek a középkori istentiszteleti gyakorlat ellen. És lón; fellapoztam Kálvinnak a 47. zsoltárhoz írt kommentárját, ahol azt mondja: a zsoltáros bizonyonnyal azt kívánja, hogy Isten népe értelmesen énekeljen, és ne csak pusztá hangzat legyen az az éneklés, mint a manapság a pápistáknál. Mert – mondja Kálvin – csak a

megfelelő ismeret óv meg bennünket attól, hogy Isten nevét ne szentségtelenítsük meg, és énekünk ne legyen merő hangzás, amely aztán elillan a levegőbe. De most ezt tegyük félre, még vissza fogok rá, és kérdezzük csak önmagunkat is: mit jelent voltaképpen bölcsen énekelni? Vagy, ha Kálvin fordításához ragaszkodunk: intelligensen énekelni? Kiírtam néhány fordítást, jó kis nyelvlecke volt. Luther így fordítja: klüglich, okosan. Az olaszok elegánsan, maestrevolmente, a spanyolok szépen: armonioso, harmonikusán, a franciák, Kálvin nyomán: avec intelligence: értelmesen.

Mit jelent ez? Mit jelent tehát okosan, intelligensen, bölcsen énekelni? Arról sokat hallunk a Szentírást lapozva, de leginkább a zsoltárokban, és a prófétáknál is, hogy énekeljünk ujjongva, vagy vigadozva, vagy lelkesen, vagy szárnyalva. Vagy éppen, ha a prófétákhoz lapozunk és egy sirató éneket nyitunk ki (pl. Jeremiás siralmait, vagy Ámos és Habakuk siralmas énekeit), ott szomorú szívvel, összetörtén, könnyezve kell énekelni. Talán zenei instrukció lenne ez? Összeszedtem néhány korszerű zenei kifejezést is, ami hirtelen eszembe jutott abból az időből, amikor zenét tanultam: vivace – élénken, ordinario – megszokott módomban, brillante: csillogva-villogva, religioso – áhítatosan, grandioso tutto – minden hang szólaljon meg; quodlibet: ahogy jólesik. Nos, ha még erről lenne szó a zsoltárban is, akkor is azt kell mondanom, hogy ide valamiféle tapasztalat kell. Vegyünk példát. Amikor kiáll egy karmester, mi hallgatók és nézők, többnyire csak hátulról látjuk őt, de a kórus vagy a zenekar tagjai szemtől szemben. Mi csak azt látjuk hátulról, hogy hadonászik, mintha valami eksztázis tört volna rá. De a tapasztalattal rendelkező zenészek, akik be vannak avatva, a kisujja mozdulatából, a mimikájából, a testtartásából is értik azt, hogy miképpen temperálják a zenét, hogyan kell muzsikálnak. Ha tehát itt ez a szó szerepel, hogy énekeljete *bölcsességgel*, akkor is a nyomába kell eredni. Még egy példát hadd hozzak. A zsoltárok könyvében ötvenegy alkalommal, és Habakuk próféta könyvében háromszor olvassuk a bűvös szót: *szela*. Ez mit jelent? Annyira nem tudjuk, hogy mit jelent, hogy a magyar fordításokba is beírjuk a szót úgy, ahogy van. Talán zenei jelzet ez is. Nos, ha zenei jelzet az, hogy *bölcsességgel* énekeljünk, akkor mégis utána kell néznünk, mit jelent az, hogy bölcsen? Az itt szereplő héber szó, amint hallottuk is a különböző fordításokból, igen mély értelmű. A régi görögök nagyjából úgy fordították, hogy szinesztéziával énekeljete. A kifejezést ismerik a pszichológusok, az irodalmárok, az esztéták is. Szinesztézia az, mikor szépen össze vannak kombinálva a dolgok. A héber szó pedig alapvetően ügyességet jelent. Erre jó a nemzetközivé lett angol kifejezés: skill. Egyszer egy szülői értekezleten vettem részt, amikor még gimnazisták voltak a gyermekeink, és mi, vad szülők rárontottunk szegény osztályfőnökre, hogy azt szeretnénk, ha amire a gyerekekünk leértékesítik, addigra legyen négy felsőfokú nyelvvizsgálója, egy profi vezetői jogosítványos száz tonnás kamionra, de ha lehet, legyen pilóta jogosítványos is, azon kívül hat év diplomáciai tapasztalata és őt akarja a gimnázium kapuján

kilépve minden fejavadász cég. Ez a jó iskola. Legyen versenyképes a gyermek, legyen skill-je. Legyen ügyes. Többé-kevésbé ezt jelenti a héber szó is: ebben az értelemben az a bölcs, aki ügyes vagy értelmes, aki tudja a dolgát. De gyorsan jelezzük újra, hogy most mégiscsak egy zsoltárban olvassuk ezt, vagyis mintha ezt mondaná: énekeljetek az Úrnak úgy, ahogy kell. Igen. De hogyan kell az Úrnak énekelni, hogyan kell úgy megkomponálni egy zeneművet, hogyan kell úgy egy zsoltárt énekelni, hogyan kell beállni egy kórusba, hogyan kell a gyülekezetben énekelni úgy, ahogyan az illő, vagy ahogyan az kell? Még eredjünk egy kicsit a szó nyomába! Azt is jelenti itt a bölcsesség, hogy az ember tudja a dolgát, és mivel a dolgát teszi: sikeres. Jól jön ki neki a lépés. Például, Sámuel könyvének a 18. részében arról olvassuk, hogy miért gyulladt Saul szívében féltékenység az ifjú Dávid ellen. Itt, a 18. részben, négyszer-ötször mondja, hogy Dávid ügyesen forgolódott, ezért népszerű lett, és befolyásra tett szert és sikeres lett. Ha nem kopott volna meg az erdélyi szóhasználat, akkor azt is mondhatnám, hogy a zsoltárvers így is fordítható: énekeljetek ügyesen. Amihez Dávid hozzáfogott, abból jó jött ki, és ő maga is jól jött ki belőle. Dávid eszesen viselte magát, a küzdelmekben nagy sikereket aratott. Hát akkor énekeljünk eszesen, úgy, ahogyan kell, ahogyan illik, úgy rakjuk össze az éneket. Hozzáértő módon énekeljünk az Úrnak.

De még mindig ott cseng a fülünkben a reformátorok szava, Kálvin gunyoros megjegyzése, és követelménye: úgy énekeljünk, hogy mindenki értse! És ebben megjelenik az Isten-dicsőítésnek egy másik minősége is. Ha csak annyit mondunk, hogy hozzáértő módon énekeljünk, akkor a profiké a világ, akkor vissza a középkorba, amikor abszolút hallású, operaénekesi minőségű kóristák ültek fenn a karzaton. És énekeltek egyházi hangnemekben a gregoriánt, mondjuk, lídben, az a legvarázslatosabb hangnem, és annyira ment nekik és annyira fölvitte őket már a zene, az éneklés gyönyörűsége, annyira elkápráztatta őket, hogy munkába kellett állítani frater falsificust is, aki időnként beleénekel egy hamis hangot a nagy összhangzatba, hogy zuhanjanak már vissza a földre a többiek, ők még nem az angyalok kórusa. Mégis, ha szó szerint vennénk azt, amit előír a zsoltár, akkor ez a profi zenészekre vonatkozna. Bizony, itt-ott nagy küzdelem folyik a mi egyházunkban is. Én népénekes volnék, dalárdista, ám jönnek a kiművelt, jól muzsikáló, jó hangú atyafiak és azt mondják: énekeljen csak a plebs, de unalmasak zsoltárok és a dicséretetek - majd ők megmutatják. És lesz dicsőítés és magasztalás, és ujjongás. Nemrégiben összeszólkóztam egy fiatalemberrel, aki ellegyintgetett egy szép gyülekezeti éneklésen és azt mondta: az az igazi, amikor négyen énekelnek. Mondtam neki: mint a Beatles, – három gitár, egy dob? Azt mondja: - Igen! Hm. Nem akarom én ezt kicsúfolni, testvérek, hanem éppen a zsoltár kapcsán jelzem, hogy milyen dilemmában vagyunk. De kérem megérteni a reformátorokat is, ha már ebben az esztendőben a reformáció néhány fontos dolga szóba kerül. Mert, mégis micsoda nagy kockázatot vállaltak az atyák

a 16. Században! A jól működő istentiszteleti gépezetbe – hadd mondjam így – szinte beletapostak, azt mondták a kóristáknak: köszönjük, elég volt, ezentúl mi énekelünk! – miközben nem tudtak a népek énekelni. Ezért mondja Bullinger a 2. Helvét Hitvallásban, amikor az egyházi éneklésről beszél, hogy ha éppen még nem tud énekelni egy gyülekezet, nem vetjük meg őket. Hozzáteszi, hogy a keleti keresztyének évszázadok óta gyakorolják az éneklést. Tessék elmenni egy görög vagy orosz ortodox templomba, ahol négy órát tart Aranyszájú Szent János liturgiája, nos, ott tényleg szinte a mennyeekben vagyunk. De ott is a kórus énekel. Nos, azt mondja Bullinger, hogy mi, amikor elkezdtük bevezetni a gyülekezet éneklését, azt találtuk, hogy nem tudnak énekelni az emberek. De legyünk türelemmel, meg fognak tanulni. Eszerint talán nem Kodály Zoltán találta ki, hogy a zene mindenkié, azt már a reformátorok is mondták, amikor bevezették a himnuszokat, a zsoltárokat, a népénekeket, hogy az egész gyülekezet közösen magasztalja Istent, hogy senkinek a szíve ebből ki ne maradjon. Valaki egyszer azt mondta nekem: a reformátorok bevezették az egyetemesség elvét – erről is fogok majd néhány szót szólni –, ez azt jelenti az Újszövetség értelmében, hogy mindenki pap. Vajon, az éneklésre is kiterjesztették ezt a reformátorok? Igen, kiterjesztették. Mindenki kántor, mindenki Pavarotti vagy Maria Callas, kinek mi tetszik. Mert az istentiszteleti közösségben senki nem hagyhatja ki a szívét, már ha a szívünkéből éneklünk. Nem hagyhatja ki a tapasztalatát, már ha odavisszük Isten elé. Nem hagyhatja otthon az ujjongását, nem bízhatja másra. Egyszerűen, Nagy kockázatot vállaltak a reformátorok, de vállalták, ugyanúgy, ahogy a Bibliát odaadták az emberek kezébe kinek-kinek a maga nyelvén, hogy Isten szavát olvashassák. Nos, ugyanígy mindenkit be akartak vonni a dicsőítésbe is. Ettől még a vájt-fülű zenészek, a lendületesen éneklők számára lehet nagyon slamos a gyülekezeti ének. A Böszörményi útnak éneklésből, úgy középest tudnék adni. (Na jó, legyen négyes alá.) S itt megjelenik újra a dilemma: ha nem megy az éneklés hozzáértő módon, akkor (hogy mégis méltó legyen és szép legyen az istentiszteletünk), akkor jöjjenek azok, akik értenek hozzá.

Mégis. Amikor Kálvin Genfben bevezette a gyülekezeti éneklést, nem zenepedagógiai reformtervei voltak (ezért visszavonom azt a mondatot, hogy a reformátorok találták ki, hogy a zene mindenkié, ezt Kodály írta le először!). Kálvinnak volt egy mélyebb tapasztalata, hogy tudni illik nem tudnak az emberek imádkozni. Ha elmentek a templomba, latinul folyt a mise, a Pater Noster-t a még a rosszabb memóriájúak is megjegyezték, de mit tudott elimádkozni valaki? A szíve gondolatát, a panaszát, az örömét, az áldását, a könyörgését, a jaját? Nem a maga nyelvén? Kálvin föltette, hogy meg kell tanítani az embereket imádkozni. És hogy tanulunk meg a legjobban valamit? – Hát, ha beledúdolják a fülünkbe. Ebből lett a 150 genfi zsoltár, – hogy tudjunk imádkozni. Tehát az első igazi, mély értelme itt a zsoltárban ennek, hogy énekeljétek *bölcsen*, éppen ez: imádkozzatok.

Bölcsen énekelni azt jelenti, hogy imádkozunk.

A másik mély értelme abból a sejtelemből bontakozik ki a számunkra, amit most megfordítva nézünk meg. Azt mondja a zsoltár, hogy bölcsen vagy eszesen imádkozzunk, tehát az eszesek (bölcsek) imádkoznak. Tegyük oda mellé Ámos próféta szavát, aki azt mondja a maga idejéről, hogy: hallgat az eszes. Hallgat, mert az idők gonoszok. Ezt mondja könyvének az 5. Részében, és rögtön, a 6.-ban rákezd: jaj, azoknak, akik hárfá mellett dalolgatnak, és azt hiszik, hogy hangszereik a Dávidé. Az eszes hallgat, és jaj azoknak, akik dávid-királykodnak. Nem akarom modernizálni a gitárra meg az egyebekre, mert nem erről beszél a próféta, hanem arról, hogy vannak időszakok, amikor az eszes, a bölcs, aki tudja, hogy mi a dolga: hallgat. Van a hallgatásnak is ideje – mondja a prédikátor könyve – meg a beszédnek is, meg a gyásznak, meg az örömmnek is (Préd 3). Tehát talán a ez második mélyértelme a zsoltár üzenetének. Énekeljete bölcsen, – ez azt jelenti, hogy amikor itt van az ideje, akkor énekeljete, amikor ujjongani kell, akkor mondjátok a zsoltárt, ujjongjatok, amikor zsoltárt kell mondani az Úrnak. A tudósok szerint a 47. zsoltár a 46. folytatása zsoltár. Nagy kísértésben is voltam, hogy előre olvassom a 46.-at: Erős vár a mi Istenünk, jó fegyverünk és pajzsunk!! Hát ezt hogy tudjuk zengeni?! A 47. ennek a folytatása: Isten uralkodik minden nép fölött, és amikor ez nyilvánvalóvá lesz a számunkra, és ez átjár bennünket, akkor énekeljünk, akkor van itt az ideje!

És végül még arról is kell szólni, hogy a bölcs vagy értelmes éneklés megnyit számunkra egy másik dimenziót is, ha imént idézett a görög szót vesszük: szinesztézia. Ez a dolgok ügyes egyberakását jelenti. Így nevezik azt, amikor a költők egymás mellé tesznek egymáshoz logikailag nem illő kifejezéseket, például: illat-özön, – az illat meg az özön, az özön pedig nem illat; mégis a kettő egybevonása valami újszerűt mutat. Arisztophanész, az antik görög költő egyik komédiájának ez a címe: A békák. Ebben borzasztó módon kicsúfolja kora költőit, akik csak békák, vartyognak összevissza, idétlenségeket mondogatnak. Aztán az alvilágból vissza akarja hozni azokat a költőket, akik ügyesen beszéltek, vagyis értették a szinesztézia mesteriségét. Jól fordítják hát egykor ezzel a szóval a zsoltár kifejezését: össze kell tenni, egymás mellé kell tenni a dolgokat. Mit kell összetenni a bölcs zsoltározásban? Azt, hogy én ember vagyok, Isten pedig Isten. Azt, hogy én kegyelemre szorulok, Isten pedig kegyelmes. Azt, hogy az én szükségeim nagyok, Isten pedig bőkezű adakozó. Azt, hogy én önmagamban a halál sötétjében járok, de Isten elküldötte Krisztusát! A zsoltár bevezetője fejedelmekről, királyokról, nagyokról és hatalmasokról beszél. Akkor pedig azt kell egymás mellé tenni, amit Pál apostol a Római levélben mond: ti engedelmesskedjete a felsőbb hatalmasságoknak, de ők csak Isten szolgálói, mandátóriusok. És sorolhatnám még. Ami tehát a hitünkben idejárul, az nem költészeti csiri-biri, a zsoltárírók, a keresztyének, a kegyesek, az elméledők, a teológusok nem békák, akik csak vartyognak. Hanem értik

a mennyei szinesztézia titkát, hogy miképpen kell egymás mellé tenni azt, ami a mi logikánk szerint nem egymás mellé való. Mert az ember logikája szerint Isten és az ember nem egymás mellé való, – ma azt mondja az ember: vagy én, vagy az Isten; vagy én kerekedik felül, vagy az Isten kerekedik felül. Lám, azt mondja a Teremtés könyve is, hogy amikor a kígyó megkísértette Évát, és Éva rátekintett a gyümölcsre, látta, hogy kívánatos az a gyümölcs, bölcsesség okáért. (Itt is ugyanez a szót áll!) Kívánatos volt ügyesség okáért, hozzáértés okáért. Tehát: vagy én, vagy az Isten, vagy kiharcolom, hogy megérdemljem az isteni jót és az örökkévalót, vagy nincs kegyelem. Vagy szabad vagyok, zengedezi a 21. századi ember (már elég régóta, vagy kétszáz éve, unalmas is már!), tehát vagy szabad leszek, vagy behajtom az igámat a kereszténység jármába. Hát, akkor döntsük le a keresztényiséget! De mit látunk a zsolttárban: össze nem tartozó dolgok szinesztéziája jelenik meg, – vagyis: akkor vagyok szabad, amikor keresztényen vagyok. Egyszer valaki megrótt ezért az állításért, mondván: püspök úr, maga nem eléggé liberális. Hát, feleltem, én nem is akarok liberális lenni. Miért nem akar liberális lenni, püspök úr? Azért, mert szabad vagyok. Aki szabad, annak nem kell liberálisnak lennie, aki meg van szabadítva, annak miért kellene küszködnie szabadságeszményekért? Igen, testvérek, ez csak – hadd mondjam így –, csak a keresztényiségben jön össze, sehol máshol nem áll össze, de itt igen: bűnös vagyok, de Isten könyörületes, halál foglya vagyok, de Isten feltámasztó Úr, ínségben vagyok, de Isten bőkezű adományozó, rab vagyok, de Isten megszabadított, elidegenedtem Tőle, de ő gyermekévé fogadott Krisztusban! Hát énekeljete hozzáértő módon, énekeljete bölcsen!

Mert ez a zsolttár mégis a 46. zsolttárhoz tartozik –, és Luther olyan szépen mondja a 46. zsolttár parafrázisában: Kérdezd, ki az? Jézus Krisztus az, Isten egy fia, Ég és a föld Ura, ő a mi diadalmunk! Ennek a belátásnak nyitja meg az utat ez a felszólítás: énekeljete bölcsen! Hadd idézzem a 2. zsolttárt: Királyok, legyetek bölcssek és csókolgassátok a Fiút! S hadd idézzem a 14. Zsolttárt: aláhajol az Úr az égből és letekint, hogy vajon van-e bölcs a földön és eszes, aki az Ő útján jár?! Van-e hozzáértő? Értünk-e az üdvösséghez, értesz-e a Krisztus útjához, érted-e azt, hogy az Isten útján kell járnod? Aláhajol az Úr és ezt keresi – semmi mást. Nagyoknak és kicsiknek, nagyot mondóknak és hallgatók, énekelni tudóknak és botfülűeknek, de mind szívvel bírónak mondja: énekeljete bölcsen. Pál apostol a Korinthusi levélben (1Kor 12-14) megrója a gyönyörűen éneklő korinthusi gyülekezetet, akik nyelveken is tudtak énekelni nagy, szentlelkes karizmatikus elragadtatásban, és azt mondja, én mindenkinél jobban tudok énekelni, de csak értelemmel akarok énekelni. Mert, ha szeretet nincsen bennem, lehetek én zengő érc, pengő cimbalom, beszélhetek én az anygajok nyelvén, mindaz semmi. Ez a végső, mély értelme, megragadhatósága, bölcsessége, ismerete az embernek, – ez az Isten szeretete.

Tudom, kinek hittem – mondja Pál másutt Timótheusnak (2Tim 1), hát

akkor kedves testvérek, adjunk hálát a reformátorokért, akik talán többek között ennek a zsoltárszövegnek az ihletésére bátran vállalták a kockázatot és elkezdtek minket is tanítani énekelni. Hogy együtt minden keresztyén szíve teljességéből énekeljen bölcsen, hozzáértően, a maga idején és a maga helyén az Úrnak. Mert ez a végső bölcsesség és hozzáértés, hogy kinek is énekelek, kinek is szól az énekem. Augustinus mondja ennek a zsoltárnak magyarázatánál, hogy ha nem értelemmel énekelünk, akkor nem különbözünk a pogányoktól. Mert a pogányok is énekelnek, de lám, érzéketlen és néma bálványok előtt hajlonganak. Tudnunk kell, hogy kinek énekelünk: a királyok királyának, a szabadító Úrnak! Ha tehát tudom, kinek hittem, akkor tudnom kell azt is, hogy kinek énekelek. Énekeljétek bölcsen, a királyok királyának, a szabadító Úrnak, aki kiváltott bennünket pokolból és átvisz bennünket az Ő szerelmes országába. Ámen

Imádkozzunk! Taníts meg bennünket Urunk arra a bölcsességre, hozzáértésre, ügyességre, hogy igazán ki tudjuk énekelni szívünk teljességét, az ujjongásunkat, és ha kell, a panaszuinkat, Neved dicsőítését és a sóhajunkat. Úgy, ahogy vagyunk egyen, egyenként és közösen is, a nagy gyülekezetben. Hadd ujjongjunk Neked, és hadd álljunk eléd, Téged kérve, Téged keresve, nagy titkaidat csodálva. Köszönjük Urunk, hogy meghívsz bennünket erre a csodálatos lehetőségre, köszönjük, hogy amikor énekelünk, akkor a legközelebb érezhetjük magunkat az angyalok kórusához, akik beénekelték Bethlen éjszakáját. Kérünk, taníts bennünket igazán szívből, őszintén értelemmel és Neked énekelni. Köszönjük, Mennyei Atyánk, hogy ilyen módon, teljesebben és mélyebben eléd hozhatjuk imádságunkat, és elmondhatjuk szavainkkal is a mi kéréseinket, könyörgéseinket, esedezéseinket. Gyógyítsd a betegeket, vigasztald a szomorkodókat, azokat, akiknek koporsó mellett kellett megállniuk, a feltámadott Krisztus erejével erősítsd és bátorítsd őket, újítsd a Te népedet, hogy hűséggel, igaz szívvvel, lét-teljességgel Téged szolgáljon, Nevedet dicsőítse. És bennünket is Mennyei Atyánk, késztesd arra, hogy bátor szívvel, jó lélekkel, emelkedett lélekkel magasztaljuk nevedet, szabadításodért, üdvszerző munkádért, a mi Urunk Jézus Krisztusunkért. Őérette és Őáltala kérünk, hallgasd meg könyörgésünket. Ámen

LEJEGYZTE: VÁSÁRHELYI PÉTER,
KIADJA: BUDAHEGYVIDÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKÖZSÉG
WWW.BUDAHEGYVIDEK.HU